Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MELCHIOR WATHELET
esitatud 9. juunil 2016[1]

Liidetud kohtuasjad C-401/15–C-403/15

Noémie Depesme (C-401/15),
Saïd Kerrou (C-401/15),
Adrien Kauffmann (C-402/15),
Maxime Lefort (C-403/15)
versus
Ministre de l'Enseignement supérieur et de la Recherche

(eelotsusetaotlused, mille on esitanud Cour administrative (Luxembourg) (Luksemburgi kõrgem halduskohus))

Eelotsusetaotlus — Isikute vaba liikumine — Võrdne kohtlemine — Sotsiaalsed soodustused — Määrus (EL) nr 492/2011 — Artikli 7 lõige 2 — Rahaline abi kõrgkooliõpinguteks — Tingimus — Diskrimineerimine — Põlvnemine — Mõiste „laps“ — Mõiste „kasuvanem“

I. **Sissejuhatus**

1. Eelotsusetaotlused puudutavad küsimust, kuidas tõlgendada ELTL artiklit 45 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta määruse (EL) nr 492/2011 töötajate liikumisvabaduse kohta liidu piires[2] artikli 7 lõiget 2.

2. Eelotsusetaotlused esitati kolme vaidluse raames, mille pooled on vastavalt Noémie Depesme ja Saïd Kerrou, Adrien Kauffmann ning Maxime Lefort ja Ministre de l'Enseignement supérieur et de la Recherche (kõrgharidus- ja teadusminister, edaspidi „minister“), ja mis puudutavad keeldumist anda õppeaastaks 2013/2014 riigi rahalist abi kõrgkooliõpinguteks.

3. Eelotsusetaotlusi tuleb vaadelda nende muudatuste kontekstis, mis tehti Luksemburgi õigusnormidesse pärast 20. juuni 2013. aasta kohtuotsust Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411).

1 — Algkeel: prantsuse.
2 — ELT 2011, L 141, lk 1.

4. Esitatud küsimusega palutakse Euroopa Kohtul määrata kindlaks, kas mõiste „laps“, mida kasutatakse uues artiklis 2*bis* 22. juuni 2000. aasta seaduses riigi rahalise abi kohta kõrgharidusõpinguteks (loi du 22 juin 2000 concernant l'aide financière de l'État pour études supérieures), muudetud 19. juuli 2013. aasta seadusega (*Mémorial* A 2013, lk 3214), mis on vastu võetud pärast 20. juuni 2013. aasta kohtuotsust Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411), hõlmab võõrtöötaja lapse puhul ka kõnealuse töötaja kasulapsi. [3]

5. Käesoleva ettepaneku raames tuleb mõisteid „kasupoeg“, „kasutütar“ ja „kasulapsed“ mõista nii, et need viitavad suhtele lapse ja sellise isiku vahel, kellega lapse isa või ema on abielus või kellega ta on sõlminud abieluga võrdsustatud registreeritud kooselu.

II. **Õiguslik raamistik**

A. *Liidu õigus*

1. Määrus nr 492/2011

6. Kõnealuse määruse artiklis 7 on sätestatud järgmist:

„1. Töötajat, kes on liikmesriigi kodanik, ei tohi teise liikmesriigi territooriumil tema kodakondsuse tõttu kohelda ükskõik milliste tööhõive- ja töötingimuste suhtes teisiti kui selle riigi kodanikest töötajaid, eelkõige seoses töötasu, vallandamise ja töötuks jäämise puhul tööle ennistamise või uue töökoha leidmisega.

2. Tal on samad sotsiaalsed ja maksusoodustused kui selle riigi kodanikest töötajatel.

[…]“

Direktiiv 2004/38/EÜ

7. Mõiste „pereliige“ on määratletud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ, artikli 2 punktis 2. [4] Nimetatud sätte kohaselt on „pereliige“:

„a) abikaasa;

b) partner, kellega liidu kodanik on sõlminud liikmesriigi õigusaktide kohaselt registreeritud kooselu, kui vastuvõtva liikmesriigi õigus käsitleb registreeritud kooselu abieluga võrdsena, kooskõlas vastuvõtva liikmesriigi asjaomastes õigusaktides sätestatud tingimustega;

3 — Juhin tähelepanu asjaolule, et sama õigusaktiga seoses on esitatud ka teine eelotsusetaotlus kohtuasjas Bragança Linares Verruga jt, mida Euroopa Kohus parasjagu käsitleb ja mille raames ma esitasin oma ettepaneku 2. juunil 2016 (C-238/15, EU:C:2016:389). Nimetatud kohtuasi puudutab põhjalikumalt ja otsesemalt küsimust, kas Euroopa Liidu õigusega on kooskõlas Luksemburgi seadusandja sätestatud tingimus, et riigi rahalise abi andmine kõrgkooliõpinguteks sõltub Luksemburgis töötamise minimaalsest ajast. Oma analüüsist tulenevalt tegin Euroopa Kohtule ettepaneku otsustada, et määruse nr 492/2011 artikli 7 lõikega 2 on vastuolus selline liikmesriigi õigusakt nagu kõnealune Luksemburgi seadus.

4 — ELT 2004, L 158, lk 77; ELT eriväljaanne 05/05, lk 46, ning parandused ELT 2004, L 229, lk 35, ja ELT 2005, L 197, lk 34.

c) alanejad lähisugulased, kes on alla 21aastased või ülalpeetavad, ja punktis b määratletud abikaasa või partneri alanejad sugulased, kes on alla 21aastased või ülalpeetavad;

d) ülalpeetavad ülenejad lähisugulased ja punktis b määratletud abikaasa või partneri vahetult ülenejad sugulased."

B. *Luksemburgi õigus*

8. 22. juuni 2000. aasta seaduse riigi rahalise abi kohta kõrgharidusõpinguteks (loi du 22 juin 2000 concernant l'aide financière de l'État pour études supérieures (muudetud 26. juuli 2010. aasta seadusega, *Mémorial* A 2010, lk 2040, edaspidi „22. juuni 2000. aasta seadus") artiklis 2 oli sätestatud:

„Rahalise abi saajad Riigi rahalist abi kõrgharidusõpinguteks võib saada üliõpilane, kes on vastu võetud kõrgkooli ja kes vastab ühele nimetatud tingimustest:

a) on Luksemburgi kodanik või Luksemburgi kodaniku pereliige ja tema elukoht on Luksemburgi Suurhertsogiriigis või

b) on Euroopa Liidu teise liikmesriigi või Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (vastu võetud 2. mail 1992, EÜT 1994, L 1, lk 3) osalisriigi või Šveitsi Konföderatsiooni kodanik ja elab 29. augusti 2008. aasta muudetud seaduse isikute vaba liikumise ja immigratsiooni kohta (loi modifiée du 29 août 2008 sur la libre circulation des personnes et l'immigration) 2. peatüki kohaselt Luksemburgi Suurhertsogiriigis töötaja, füüsilisest isikust ettevõtja, selle staatuse säilitava isiku või ühesse eespool nimetatud kategooriasse kuuluva isiku pereliikmena või on saanud alalise elamisõiguse […] […]"

9. Pärast 20. juuni 2013. aasta kohtuotsust Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411) lisati 19. juuli 2013. aasta seaduse (*Mémorial* A 2013, lk 3214) artikli 1 punktiga 1 22. juuni 2000. aasta seadusesse artikkel 2*bis*, mis on sõnastatud järgmiselt:

„Üliõpilane, kes ei ela Luksemburgi Suurhertsogiriigis, võib samuti saada rahalist abi kõrgkooliõpinguteks, tingimusel et ta on sellise Luksemburgi kodanikust või Euroopa Liidu või mõne teise Euroopa Majanduspiirkonna osalisriigi või Šveitsi Konföderatsiooni kodanikust töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja, kes töötab või tegeleb kutsetegevusega Luksemburgis, laps, ja et töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja on ajaks, kui üliõpilane taotleb rahalist abi kõrgkooliõpinguteks, töötanud või kutsetegevusega tegelenud Luksemburgis vähemalt viieaastase katkematu perioodi vältel. Luksemburgis töötamine peab toimuma vähemalt poole tavapärase tööaja ulatuses, mis kehtib ettevõttes seaduse või olenevalt olukorrast kollektiivlepingu alusel. Füüsilisest isikust ettevõtja peab kohustuslikult olema Luksemburgi Suurhertsogiriigis olnud vastavalt sotsiaalkindlustusseaduse (Code de la sécurité sociale) artikli 1 punktile 4 püsivalt kindlustatud kõrgkooliõpinguteks rahalise abi saamise taotluse esitamisele eelnenud viie aasta vältel."

10. 22. juuni 2000. aasta seadus, muudetud 19. juuni 2013. aasta seadusega (edaspidi „22. juuni 2000. aasta muudetud seadus"), tunnistati siiski kiiresti kehtetuks 24. juuli 2014. aasta seadusega rahalise abi kohta kõrgharidusõpinguteks (loi du 24 juillet 2014 concernant l'aide financière de l'État pour études supérieures) (*Mémorial* A 2014, lk 2188).

11. Praegu on viimati nimetatud seaduse artiklis 3 sätestatud:

„Riigi rahalist abi kõrgkooliõpinguteks võib saada üliõpilane ja õpilane, kes on määratletud artiklis 2, edaspidi nimetatud „üliõpilane", ning kes vastab ühele nimetatud tingimustest:

[…]

(5) üliõpilaste puhul, kes ei ela Luksemburgi Suurhertsogiriigis:

a) on Luksemburgi kodanikust või Euroopa Liidu või mõne teise Euroopa Majanduspiirkonna osalisriigi või Šveitsi Konföderatsiooni kodanikust töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja, kes töötab või tegeleb kutsetegevusega Luksemburgis ajal, mil ta esitab taotluse saada rahalist abi kõrgkooliõpinguteks, või

b) on Luksemburgi kodanikust või Euroopa Liidu või mõne teise Euroopa Majanduspiirkonna osalisriigi või Šveitsi Konföderatsiooni kodanikust töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja, kes töötab või tegeleb kutsetegevusega Luksemburgi Suurhertsogiriigis, laps ajal, kui üliõpilane taotleb rahalist abi kõrgkooliõpinguteks, tingimusel et nimetatud töötaja peab jätkuvalt üliõpilast ülal ning et nimetatud töötaja on ajaks, kui üliõpilane taotleb rahalist abi kõrgkooliõpinguteks, Luksemburgi Suurhertsogiriigis töötanud või kutsetegevusega tegelenud vähemalt viis aastat seitsmeaastase võrdlusperioodi vältel, mida arvestatakse tagantjärele alates rahalise abi taotluse esitamise kuupäevast, või, erandkorras, juhul kui isik, kes säilitab töötaja staatuse, vastas eespool sätestatud viis-aastat-seitsmest-kriteeriumile tegevuse lõpetamise hetkel."

III. **Põhikohtuasjade asjaolud**

12. Noémie Depesme on Saïd Kerrou, Luksemburgi Suurhertsogiriigi piirialatöötaja kasutütar. Mõlemad elavad Lorraine'is Mont-Saint-Martinis (Prantsusmaa) Luksemburgi piiri lähedal. Noémie Depesme taotles Luksemburgi riigi rahalist abi kõrgkooliõpinguteks, et asuda õppima esimesel kursusel arstiteadust Nancys asuvas Lorraine'i ülikoolis (Prantsusmaa).

13. Adrien Kauffmann on Patrick Kieferi, kes on samuti Luksemburgis piirialatöötaja, kasupoeg. Nad elavad Marly Freskatys (Prantsusmaa), Lorraine'i piiriäärses piirkonnas. Adrien Kaufmann taotles Luksemburgi riigi rahalist abi juura- ja majandusõpinguteks Nancys asuvas Lorraine'i ülikoolis.

14. Maxime Lefort on härra Terwoigne'i, kes on samuti Luksemburgi piirialatöötaja, kasupoeg. Härra Terwoigne abiellus Maxime Leforti emaga pärast tema abikaasa surma. Nad elavad Vance'is (Belgia), Luxembourgi provintsis, piirkonnas, mis asub Luksemburgi Suurhertsogiriigi piiri ääres. Maxime Lefort taotles Luksemburgi riigi rahalist abi sotsioloogia- ja antropoloogiaõpinguteks Louvain-la-Neuve'is asuvas Louvaini katoliiklikus ülikoolis (Belgia).

15. Vastavalt 22. juuni 2000. aasta muudetud seadusele, mida kohaldatakse põhikohtuasja asjaoludele, antakse taotletud rahalist abi üliõpilasele, kes ei ela Luksemburgi riigi territooriumil, esiteks tingimusel, et rahalise abi saaja on Luksemburgi kodanikust või Euroopa Liidu kodanikust töötaja või füüsilisest isikust ettevõtja laps, ning teiseks tingimusel, et kõnealune töötaja on Luksemburgis töötanud või kutsetegevusega tegelenud taotluse esitamise ajaks vähemalt viieaastase katkematu perioodi vältel.

16. 26. septembri, 17. oktoobri ja 12. novembri 2013. aasta kirjaga keeldus minister vastavalt Noémie Depesme'i, Adrien Kaufmanni ja Maxime Leforti taotlusi rahuldamast põhjendusega, et nimetatud isikud ei vasta 22. juuni 2000. aasta muudetud seaduses sätestatud tingimustele. Tagasilükkamise põhjusena nimetas minister asjaolu, et Noémie Depesme, Adrien Kauffmann ja Maxime Lefort ei ole piirialatöötaja „lapsed", kuna Luksemburgis töötavad üksnes nende kasuisad.

17. Noémie Depesme esitas 20. detsembril 2013. aastal tribunal administratif de Luxembourg'ile (Luksemburgi halduskohus) halduskaebuse, millega taotles teda puudutava toetusest keeldumise otsuse tühistamist. Tema kasuisa Saïd Kerrou teatas, et astub selles kohtuastmes menetlusse vabatahtlikult. 20. jaanuaril ja 25. aprillil 2014. aastal esitasid Maxime Lefort ja Adrien Kauffmann kumbki sarnase kaebuse toetusest keeldumise otsuse peale.

18. Tribunal administratif de Luxembourg (Luksemburgi halduskohus) tunnistas 15. jaanuari 2015. aasta otsustega Noémie Depesme'i, Adrien Kauffmanni ja Maxime Leforti kaebused vastuvõetavaks, kuid põhjendamatuks. Noémie Depesme, Saïd Kerrou, Adrien Kauffmann ja Maxime Lefort vaidlustasid nimetatud otsused eelotsusetaotluse esitanud kohtus.

19. Noémie Depesme ja Saïd Kerrou väidavad eelkõige, et Saïd Kerrou, kes on Luksemburgi piirialatöötaja juba 14 aastat, abiellus 24. mail 2006. aastal Noémie Depesme'i emaga. Sellest ajast alates elavad nad kõik samas elukohas ning Saïd Kerrou osaleb oma abikaasa lapse ülalpidamises ka selles osas, mis puudutab kõrgkooliõpinguid. Lisaks sai ta nimetatud lapse eest Luksemburgi peretoetusi enne lapse kõrgkooliõpingute alustamist.

20. Adrien Kauffmann väidab, et tema vanemad asusid lahus elama 2003. aastal ning lahutasid abielu 20. juunil 2005. Ema sai laste ainuhooldusõiguse. Ema abiellus Patrick Kieferiga 10. märtsil 2007. Sellest ajast alates elavad nad kolmekesi koos ühes elukohas. Patrick Kiefer osales tema ülalpidamises ja talle hariduse andmises. Samuti sai ta Adrien Kauffmanni eest Luksemburgi peretoetusi.

21. Maxime Lefort väidab, et tema isa on surnud. Ema abiellus härra Terwoigne'ga, kes on Luksemburgi piirialatöötaja juba rohkem kui viis aastat. Sellest ajast peale elab ta koos ema ja kasuisaga, kes osaleb igakülgselt pere ülalpidamises. Samuti aitab ta kanda Maxime Leforti kõrgkooliõpingute kulusid.

22. Nendele faktilistele argumentidele vastuseks väidab Luksemburgi riik, et Noémie Depesme, Adrien Kauffmann ja Maxime Lefort ei ole „õiguslikult" oma kasuisade lapsed.

23. Eelotsusetaotlustes rõhutab Cour administrative (Luksemburgi kõrgem halduskohus), et 22. juuni 2000. aasta muudetud seaduse artikkel 2*bis* tuleneb 20. juuni 2013. aasta kohtuotsusest Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411). Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates ei ole talle lahendamiseks esitatud vaidluste puhul vaidlusalune küsimus mitte toetuse andmise tingimused, mis on sätestatud uues seaduses, vaid nimelt mõiste „laps", mida seaduses kasutatakse ja millele viidatakse ka Euroopa Kohtu eespool viidatud otsuses. Seega võib põlvnemist käsitleda nii õiguslikust kui ka majanduslikust vaatepunktist.

24. Neil asjaoludel otsustas Cour administrative (Luksemburgi kõrgem halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse.

IV. **Eelotsusetaotlused ja menetlus Euroopa Kohtus**

25. Kolme 22. juuli 2015. aasta otsusega, mis saabusid Euroopa Kohtusse 24. juulil 2015, esitas Cour administrative (Luksemburgi kõrgem halduskohus) Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel kolm sama sõnastusega eelotsuse küsimust ühe erinevusega.

26. Kohtuasjas Lefort, C-403/15 lisas eelotsusetaotluse esitanud kohus liidu õiguse sätetele, mida on nimetatud ülejäänud kahes kohtuasjas, ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta") artikli 33 lõike 1, vajaduse korral koosmõjus harta artikliga 7.

27. Esitatud küsimus selle kõige täielikumas sõnastuses on selline:

„Kas selleks, et tulemuslikult järgida diskrimineerimiskeelu nõudeid seoses [määruse (EL) nr 492/2011] artikli 7 lõike 2 sätetega koostoimes ELTL artikli 45 lõikega 2, pidades silmas harta artikli 33 lõiget 1 koostoimes vajaduse korral selle artikliga 7, kui võetakse arvesse kõrgkooliõpinguteks rahalist abi taotleva mitteresidendist üliõpilase seotuse tegelikku astet Luksemburgi ühiskonna või tööturuga, kusjuures tegemist on liikmesriigiga, kus piirialatöötaja on töötanud või kutsetegevusega tegelenud tingimustel, mis on ette nähtud Euroopa Kohtu 20. juuni 2013. aasta otsuse [Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411)] otsesel tagajärjel muudetud [22. juuni 2000. aasta muudetud seaduse] artiklis 2*bis*,

— tuleb tingimust, et see üliõpilane peab olema selle piirialatöötaja „laps“, kvalifitseerida nii, et see võrdub sellega, et tegemist on tema „esimeses astmes otsejoones alanejaga, kelle põlvnemine on temaga seoses õiguslikult tuvastatud“, rõhutades üliõpilase ja piirialatöötaja vahelist põlvnemist, mida peetakse eespool viidatud seotuse aluseks, või

— tuleb rõhutada asjaolu, et piirialatöötaja „jätkuvalt peab üliõpilast ülal“, ilma et teda üliõpilasega tingimata õiguslikult seoks põlvnemine, eelkõige tehes kindlaks piisava abielulise kooselu seose, mis teda ühendab üliõpilase ühe vanemaga, kellest põlvnemine on õiguslikult tuvastatud?

Kas teise variandi puhul peab piirialatöötaja oletuslikult mittekohustuslik panus, juhul kui see ei ole eksklusiivne, vaid paralleelne selle vanema või vanemate panusega, keda üliõpilasega õiguslikult seob põlvnemine ja kel põhimõtteliselt on õiguslik kohustus üliõpilase eest hoolitseda, vastama teatud püsivuse kriteeriumidele?“

28. Kirjalikud märkused esitasid Noémie Depesme, Saïd Kerrou, Adrien Kauffmann ja Maxime Lefort, Luksemburgi valitsus ning Euroopa Komisjon. Menetluse kirjaliku osa lõpus leidis Euroopa Kohus, et tal on piisavalt teavet, et lahendada asi ilma kohtuistungita vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 76 lõikele 2.

V. **Analüüs**

A. *Sissejuhatavad märkused kohtuotsuse Giersch jt ja kohaldatava määruse kohta*

1. Kohtuotsus Giersch jt

29. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab mitu korda sidet 20. juuni 2013. aasta kohtuotsuse Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411) ja seaduse riigi rahalise abi kohta kõrgharidusõpinguteks muudatuste vahel. Seda sidet kinnitab sõnaselgelt ka 19. juuli 2013. aasta seaduse aluseks oleva seaduseelnõu nr 6585 seletuskiri.[5]

5 — Seletuskirja sõnastuse kohaselt oli Luksemburgi riigi poolt kõrgkooliõpinguteks antava rahalise abi korra muudatuste eesmärk „võtta arvesse“ 20. juuni 2013. aasta kohtuotsust Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411). Vt seaduseelnõu nr 6585, millega muudetakse 22. juuni 2000. aasta seadust riigi rahalise abi kohta kõrgharidusõpinguteks (5. juuli 2013. aasta dokument 6585, kättesaadav Luksemburgi Suurhertsogiriigi saadikutekoja veebilehel aadressil http://www.chd.lu/wps/portal/public/RoleEtendu?action=doDocpaDetails&id=6585#).

30. Mis puudutab põhikohtuasjade põhiküsimust, siis on Euroopa Kohus tõepoolest 20. juuni 2013. aasta kohtuotsuse Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411) punktis 39 meenutanud väljakujunenud kohtupraktikat, mille kohaselt „õppetoetus, mida liikmesriik annab töötajate *lastele*, on [nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määruse (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires,[6] muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiviga 2004/38/EÜ[7]] artikli 7 lõike 2 tähenduses sotsiaalne soodustus võõrtöötajale […]“.[8]

31. Euroopa Kohus kinnitas ka, et nimetatud artikli 7 lõikes 2 töötajale ette nähtud võrdne kohtlemine soodustab kaudselt võõrtöötaja pereliikmeid ning et „[k]uivõrd õppetoetuse andmine võõrtöötaja *lapsele* kujutab endast võõrtöötaja jaoks sotsiaalset soodustust, siis saab laps ise tugineda sellele sättele, et saada toetust, kui siseriikliku õiguse kohaselt antakse seda toetust otse õppijale“.[9]

2. Kohaldatav määrus

32. Eelotsusetaotluses viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus määruse nr 492/2011 artikli 7 lõike 2 tõlgendamisele. 20. juuni 2013. aasta kohtuotsuses Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411) viitab Euroopa Kohus aga määrusele nr 1612/68.

33. See erinevus ei mõjuta siiski vähemalgi määral nimetatud kohtuotsuse asjakohasust põhikohtuasjade puhul. Ehkki määrus nr 1612/68 tunnistati kehtetuks ja asendati määrusega nr 492/2011 alates 15. juunist 2011, on artikkel 7 mõlemas määruses täpselt sama moodi sõnastatud.[10]

B. *Eelotsuse küsimus*

34. Selleks et anda tarvilik vastus eelotsusetaotluse esitanud kohtule, tuleb kõigepealt tõlgendada mõistet „võõrtöötaja laps“.

35. Kas see mõiste, nii nagu seda on kasutatud Euroopa Kohtu praktikas seoses määruse nr 1612/68 artikli 7 lõikega 2 (nüüd määruse nr 492/2011 artikli 7 lõige 2), viitab üksnes põlvnemisele õiguslikus tähenduses või hõlmab see ka töötaja „kasulapsi“, see tähendab tema abikaasa lapsi, ilma et töötaja ja lapse vahel oleks tingimata õiguslikku sidet?

36. Ainult juhul, kui nõustuda teise tõlgendusega – mis minu arvates on õige –, tuleb seejärel esitada küsimus, kas võõrtöötaja on teataval määral osalenud lapse ülalpidamises.

1. Mõiste „võõrtöötaja laps“

37. Euroopa Kohus võib tõlgendamisel lähtuda kahest nendingust.

38. Ühelt poolt on väljakujunenud kohtupraktikas sedastatud, et õppetoetus, mida liikmesriik annab töötajate lastele, on määruse nr 1612/68 artikli 7 lõike 2 tähenduses sotsiaalne soodustus võõrtöötajale, kui tema laps on jätkuvalt tema ülapidamisel.[11] Lisaks on võõrtöötaja pereliikmed määratletud kui isikud, keda kaudselt soodustab kõnealuses artiklis ette nähtud võrdne kohtlemine.[12]

6 — EÜT 1968, L 257, lk 2.

7 — ELT 2004, L 158, lk 77; ELT eriväljaanne 05/05, lk 46, ning parandused ELT 2004, L 229, lk 35, ja ELT 2005, L 197, lk 34.

8 — Kohtujuristi kursiiv.

9 — Kohtuotsus, 20.6.2013, Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411, punkt 40). Kohtujuristi kursiiv.

10 — Lisaks, vastavalt määruse nr 492/2011 artikli 41 teisele lõigule käsitatakse viiteid määrusele nr 1612/68 viidetena määrusele nr 492/2011.

11 — Vt selle kohta kohtuotsused, 26.2.1992, Bernini (C-3/90, EU:C:1992:89, punkt 29), 8.6.1999, Meeusen (C-337/97, EU:C:1999:284, punkt 19) ja 14.6.2012, komisjon *vs*. Madalmaad (C-542/09, EU:C:2012:346, punkt 35).

12 — Vt selle kohta kohtuotsused, 26.2.1992, Bernini (C-3/90, EU:C:1992:89, punktid 26 ja 29) ja 14.6.2012, komisjon *vs*. Madalmaad (C-542/09, EU:C:2012:346, punkt 48). Vt ka seoses elatusmiinimumi tagamisega kohtuotsus, 18.6.1985, Lebon (316/85, EU:C:1987:302, punkt 12).

39. Teiselt poolt oli määruse nr 1612/68 artikli 10 lõike 1 kohaselt ühe liikmesriigi kodanikust töötaja abikaasal „ja nende järglastel, kes on alla 21aastased või ülalpeetavad“, õigus asuda elama nimetatud töötaja juurde teise liikmesriigi territooriumile, sõltumata nende kodakondsusest.

40. Euroopa Kohus on tõlgendanud „„tema abikaasal ja nende järglastel, kes on alla 21aastased või ülalpeetavad“ olevat õigust asuda võõrtöötaja juurde elama […] nii, et see kuulub nii selle töötaja enda *kui ka tema abikaasa* järglastele. Kõnesoleva sätte kitsendav tõlgendus, mille kohaselt oleks vaid võõrtöötaja ja tema abikaasa ühistel lastel õigus nende juurde elama asuda, läheks vastuollu määruse nr 1612/68 ülalnimetatud eesmärgiga.“ [13]

41. On tõsi, et määruse nr 1612/68 muutmisega direktiiviga 2004/38 tunnistati määruse nr 1612/68 artikkel 10 kehtetuks. [14] Tuleb siiski nentida esiteks, et nimetatud säte võeti kõikide liidu kodanike heaks üle direktiivi 2004/38 artikliga 2, ning teiseks, et liidu seadusandja täpsustas mõiste „alanejad sugulased“ määratlust Euroopa Kohtu laia tõlgenduse kohaselt.

42. Direktiivi 2004/38 artikli 2 punkti 2 alapunkti c kohaselt loetakse liidu kodaniku pereliikmeteks „alanejad lähisugulased, kes on alla 21aastased või ülalpeetavad, ja […] *abikaasa või partneri alanejad sugulased* […]“. [15]

43. Kuna 20. juuni 2013. aasta kohtuotsus Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411) puudutab määrust nr 1612/68 ning on tehtud pärast direktiivi 2004/38 vastuvõtmist, asetub see kohtuotsus ja selles kasutatud mõiste „laps“ kindlasti kohtupraktika ja õigusnormide vastavasse arengusuunda.

44. Luksemburgi valitsus vaidleb sellele kontekstuaalsele ja ajaloolisele tõlgendusele vastu, väites, et määruse nr 492/2011 ja direktiivi 2004/38 kohaldamisalad on rangelt erinevad. Direktiiv käsitleb üksnes liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ega käsitle määruse nr 492/2011 artikli 7 lõikes 2 sätestatud piirialatöötajate õigust samadele sotsiaalsetele soodustustele, nagu on asjaomase riigi kodanikest töötajatel. [16]

45. Luksemburgi valitsuse arvates ei ole viide „pereliikme“ määratlusele direktiivis 2004/38 seega asjakohane, et hinnata töötajate mittediskrimineerimise põhimõtet määruse nr 492/2011 raames. [17]

46. Ma ei jaga seda arusaama, mille kohaselt tehakse rangelt vahet kahe õigusnormi kohaldamisala vahel ning mille tulemusena liidu kodaniku pere ei ole tingimata sama kui liidu kodaniku pere juhul, kui kodanikku käsitletakse kui „töötajat“.

47. Selline arusaam mitte ainult ei jäta tähelepanuta Euroopa Liidu õiguse arengut, mida ma eelnevalt kirjeldasin, vaid toob lisaks kaasa olukordi, mida ei ole võimalik õigustada.

48. Tuleb meenutada, et laia tähenduse mõistele „järglane, kes on alla 21aastane või ülalpeetav“ andis Euroopa Kohus sellise kohtuasja raames, milles käsitleti „[t]eise liikmesriigi territooriumil töötava või töötanud liikmesriigi kodaniku [laste], kes elavad selle riigi territooriumil, [õigust kooliskäimisele] samadel tingimustel kui selle riigi kodanik[el]“. [18]

13 — Kohtuotsus, 17.9.2002, Baumbast ja R, (C-413/99 EU:C:2002:493, punkt 57). Kohtujuristi kursiiv.

14 — Vt direktiivi 2004/38 artikkel 38.

15 — Kohtujuristi kursiiv. Märgiksin ka, et sarnast „perekonna“ määratlust on kasutatud ka nõukogu 22. septembri 2003. aasta direktiivi 2003/86/EÜ perekonna taasühinemise õiguse kohta (ELT 2003, L 251, lk 12) artiklis 4.

16 — Vt Luksemburgi valitsuse kirjalikud märkused (punkt 23).

17 — Vt Luksemburgi valitsuse kirjalikud märkused (punkt 22).

18 — Määruse nr 1612/68 artikkel 12. Vt kohtuotsus, 17.9.2002, Baumbast ja R (C-413/99, EU:C:2002:493).

49. Kõnealune õigus, mis oli sel ajal sätestatud määruse nr 1612/68 artiklis 12, on endiselt täpselt samas sõnastuses kirjas määruses nr 492/2011.[19] Asjaolu, et Euroopa Kohus ei ole pärast 17. septembri 2002. aasta kohtuotsust Baumbast ja R (C-413/99, EU:C:2002:493) kõnealust sätet teisiti tõlgendanud, tähendab konkreetselt seda, et määruse nr 492/2011 artikli 10 alusel on nii võõrtöötaja kui ka tema abikaasa järglastel õigus asuda õppima vastuvõtvas liikmesriigis.

50. Niisiis, kui Euroopa Kohus järgiks Luksemburgi valitsuse arutluskäiku, tähendaks see, et mõistet „laps" tõlgendatakse laialt kooliskäimise õiguse raames (määruse nr 492/2011 artikkel 10), kuid kitsalt juhul, kui tegemist on samade sotsiaalsete ja maksusoodustuste – sealhulgas õppetoetustega seotud soodustuste – saamisega kui selle riigi kodanikest töötajatel (määruse nr 492/2011 artikkel 7).

51. Selline mõiste „laps" erinev analüüs sama määruse kohaldamisel ei oleks loomulikult põhjendatud.

52. Lisaks on ka liidu seadusandja ise väga hiljuti kinnitanud mõiste „pereliige" ühtsust, olenemata sellest, kas seda vaadeldakse töötaja vaatepunktist või laiemalt liidu kodakondsuse vaatepunktist.

53. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/54/EL meetmete kohta, mis lihtsustavad töötajate vaba liikumise raames töötajatele antud õiguste kasutamist[20] põhjenduse 1 kohaselt on „[t]öötajate vaba liikumine […] liidu kodanike põhiõigus ja üks liidu siseturu alustala, mis on sätestatud [ELTL] artiklis 45. Selle õiguse rakendamist on täiendavalt käsitletud liidu õiguses, mille eesmärk on tagada liidu kodanikele ja nende pereliikmetele antud õiguste täielik kasutamine. *Mõistet „pereliige" tuleks käsitada [direktiivi 2004/38] artikli 2 punktis 2 määratletud mõiste tähenduses ning seda kohaldatakse ka piirialatöötajate pereliikmete suhtes.*"[21]

54. Kõnealuse direktiivi artikli 2 lõike 2 kohaselt on selle kohaldamisala *identne* määruse nr 492/2011 kohaldamisalaga. Direktiivi 2014/54 artiklis 1 on lisaks täpsustatud, et selle eesmärk on „hõlbusta[da] [ELTL] artiklist 45 ning määruse […] nr 492/2011 artiklitest 1–10 tulenevate õiguste ühetaolist kohaldamist ja tegeliku kaitse tagamist".

55. Direktiiv 2014/54, mis jõustus 20. mail 2014, on seega minu arvates täiel määral kohaldatav põhikohtuasjadele, kuna selle artikli 3 lõikega 1 kehtestatakse liikmesriikidele kohustus tagada, et töötajatele ja nende pereliikmetele, „kes leiavad, et nad on kannatanud või kannatavad nende vaba liikumise õiguse põhjendamatute piirangute ja takistuste tõttu", on kättesaadavad kohtumenetlused, milles tagatakse ELTL artiklist 45 ja määruse nr 492/2011 artiklitest 1-10 tulenevate kohustuste täitmine.

56. Kas on tõesti vaja veel meelde tuletada, et direktiivist tulenev liikmesriigi kohustus saavutada direktiivis ette nähtud eesmärgid ning liikmesriigi kohustus võtta kõik vajalikud üld- või erimeetmed, et tagada selle kohustuse täitmine, on siduv kõigile liikmesriigi võimuorganitele, kaasa arvatud kohtutele vastavalt nende pädevusele?[22] Konkreetselt tähendab see, et „siseriiklik kohus peab siseriikliku õiguse kohaldamisel, olenemata sellest, kas tegemist on direktiivile *eelnevate* või järgnevate sätetega, tõlgendama kõnealust õigust võimalikult suurel määral asjaomase direktiivi sõnastust ja eesmärki arvestades, et saavutada direktiiviga taotletav eesmärk ja järgida seega [ELTL artikli 288 kolmandat lõiku]".[23]

19 — Määruse nr 492/2011 artikkel 10.

20 — ELT 2014, L 128, lk 8.

21 — Kohtujuristi kursiiv.

22 — Vt selle kohta hiljutise meeldetuletusena väljakujunenud kohtupraktikast kohtuotsus, 19.4.2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).

23 — Vt selle kohta kohtuotsus, 13.11.1990, Marleasing (C-106/89, EU:C:1990:395, punkt 8). Kohtujuristi kursiiv.

57. Niisiis kinnitab direktiiv 2014/54, et mõistet „laps“, kes võib saada kaudselt kasu määruse nr 492/2011 artikli 7 lõikes 2 sätestatud võrdsuse põhimõttest,[24] tuleb tõlgendada just mõiste „pereliige“ alusel sellisena, nagu see on määratletud Euroopa Kohtu praktikas seoses määrusega nr 1612/1968 ning seejärel üle võetud direktiivi 2004/38 artiklisse 2.

58. Lisaks on selline tõlgendus kooskõlas tõlgendusega „perekonnaelust“, nii nagu see on kaitstud harta artikliga 7 ja 4. novembril 1950. aastal Roomas allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikliga 8. Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on järk-järgult kaugenenud eelkõige „sugulussuhte“ kriteeriumist, et tunnistada „*de facto* perekondlike sidemete“[25] võimalikkust. Vastavalt harta artikli 52 lõikele 3 peavad hartas sisalduvad õigused, mis vastavad nimetatud konventsiooniga tagatud õigustele, olema sama tähendusega ja sama ulatusega.

59. Lõpuks üks näide, mis tõendab, et põlvnemissuhte rangelt õiguslik määratlemine määruse nr 492/2011 artikli 7 raames ning sotsiaalsete ja maksusoodustuste raames ei ole asjakohane.

60. Kujutame ette uusperet, kus kasvab kolm last. Vanim laps oli vaid paarikuune, kui tema isa hukkus autoõnnetuses. Kui ta oli kolmeaastane, kohtus tema ema lahutatud mehega, kes kasvatas üksi kaheaastast last, kelle suhtes tal oli ainuhooldusõigus. Uuest abielust sündis kolmas laps. Perekond elab Belgias, mõne kilomeetri kaugusel Luksemburgi Suurhertsogiriigist, kus ema töötab juba üle kümne aasta.

61. Kui nüüd sellisel juhul järgida 22. juuni 2000. aasta muudetud seaduse artiklis 2*bis* kasutatud mõiste „laps“ ranget tõlgendust, tähendaks see, et ema võiks saada Luksemburgi riigi rahalist abi kõrgkooliõpinguteks oma lapsele ja abielupaari ühisele lapsele. Seevastu abikaasa lapsel, kes elab alates kahe aasta vanusest selles perekonnas, ei oleks võimalik kõnealust abi saada.

62. Esitatud põhjendustest lähtudes leian seega, et last, kellel ei ole võõrtöötajaga õiguslikku sidet, kuid kes vastab direktiivi 2004/38 artikli 2 punktis 2 esitatud „pereliikme“ määratlusele, tuleb pidada kõnealuse töötaja lapseks ning määruse nr 492/2011 artikli 7 lõikes 2 nimetatud sotsiaalsete soodustuste kaudseks saajaks.

2. Õigusliku sidemeta vanema vajadus osaleda lapse ülalpidamises

63. Eelotsuse küsimuse teises osas küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus ka seda, mil määral peab piirialatöötaja osalema sellise üliõpilase ülalpidamises, kellega tal puudub õiguslik side, selleks et üliõpilane saaks põhikohtuasjas arutusel olevat rahalist abi.

64. On tõsi, et vastavalt Euroopa Kohtu praktikale, millele on viidatud 20. juuni 2013. aasta kohtuotsuse Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411) punktis 39, on „õppetoetus, mida liikmesriik annab töötajate lastele, [määruse nr 1612/68] artikli 7 lõike 2 [nüüd määruse nr 492/2011 artikli 7 lõige 2] tähenduses sotsiaalne soodustus võõrtöötajale, *kui tema laps on jätkuvalt tema ülapidamisel*“.[26]

24 — Analüüsides Euroopa Kohtu praktikat ja sellest tulenevaid õigusnorme, milles kasutatakse mõistet „perekond“, jõuab T. Stein samale järeldusele. Tema arvates põhineb perekonna mõiste liidu õiguses perekonna käsitusel, mille aluseks on abieluline kooselu, mis hõlmab ka registreeritud partnerlust, kuid see läheb kaugemale traditsioonilisest tuumikperest, hõlmates ka ülalpeetavaid liikmeid (Stein, T., „The notion of the term of family on european level with a focus on the case law of the European Court of Human Rights and the European Court of Justice“, teoses Verbeke, A., Scherpe, J.-M., Declerck, Ch., Helms, T. ja Senaeve, P. (toim), *Confronting the frontiers of family and succession law: liber amicorum Walter Pintens*, 2. kd, Cambridge/Anvers, Portland/Intersentia, 2012, la 1375 1392, eelkõige lk 1391).

25 — Vt selle kohta Euroopa Inimõiguste Kohtu 22. aprilli 1997. aasta otsus E. D. H., X, Y ja Z *vs.* Ühendkuningriik (ECLI:CE:ECHR:1997:0422JUD002183093).

26 — Kohtujuristi kursiiv.

65. Samuti on tõsi, et määruse nr 1612/68 artiklis 10 oli nimetatud töötaja abikaasat „ja nende järglas[i], kes on alla 21aastased *või ülalpeetavad*“ [27] ning et see väljend võeti üle direktiivi 2004/38 artikli 2 punkti 2 alapunkti c.

66. Sellega seoses tuleb nentida, et Euroopa Kohus on otsustanud, et „pereliikme staatus ei tähenda […] õigust ülalpidamisele“. [28] Tõepoolest, „[k]ui see oleks nii, sõltuks perekonna taasühinemine siseriiklikest õigusnormidest, mis erinevad riigiti, ning see tooks kaasa ühenduse õiguse mitteühetaolise kohaldamise“. [29]

67. Tuleb nentida, et sama arutluskäiku saab kohaldada ka abikaasa osaluse suhtes kasulaste ülalpidamises. Seega tundub olevat igal juhul mõistlik otsustada, et „pereliikme ülalpeetavus tuleneb faktilisest olukorrast“, [30] mille hindamine on ametiasutuste ja seejärel vajaduse korral kohtu ülesanne.

68. Selline tõlgendus on ka kooskõlas eespool viidatud kohtupraktikaga, milles eelistatakse laiemat väljendit „jätkuvalt […] ülalpidamisel“ [31] väljendile „ülalpeetav laps“.

69. Lapse ülalpidamises jätkuvalt osalemise tingimus nähtub faktilisest olukorrast, mida saab tõendada selliste objektiivsete asjaoludega nagu abielu (või „õigusliku“ vanema registreeritud kooselu kasuvanemaga) või ühine elukoht, ning seda ilma et oleks vaja kindlaks määrata osalemise põhjuseid või välja arvutada selle täpset suurust.

70. Selles mõttes ei saa nõustuda Luksemburgi valitsuse väitega, et ametiasutustel on võimatu igal üksikjuhul kindlaks määrata, kas ja kui suurel määral üliõpilase piirialatöötajast kasuvanem on üliõpilase ülalpidamises osalenud. [32]

71. Esiteks, lapse ülalpidamist eeldatakse kuni tema 21aastaseks saamiseni, kuna direktiivi 2004/38 artikli 2 punkti 2 alapunktis c on ülalpidamise tingimus esitatud alternatiivina kõrgemale vanusele kui 21 aastat.

72. Teiseks nähtub põhikohtuasja kaebuse esitajate märkustest, et lapse „ülalpidamine“ mõlema vanema poolt on peretoetuste (mida käesolevas kohtuasjas maksti vähemalt kahele asjaomasele kasuisale) maksmise eeltingimus ja see ei valmista mingeid raskusi ning mingit õigusliku põlvnemise tingimust ei ole. [33]

73. Lõpuks on Luksemburgi seadusandja ise praegu kehtivas seaduses, see tähendab 24. juuli 2014. aasta seaduse riigi rahalise abi kohta kõrgharidusõpinguteks artiklis 3 sätestanud tingimuse, et „töötaja peab jätkuvalt üliõpilast ülal“. Niisiis ei ole võimalik, et ametiasutustel on võimatu selle nõude täitmist kontrollida.

27 — Kohtujuristi kursiiv.

28 — Kohtuotsus, 18.6.1985, Lebon (316/85, EU:C:1987:302, punkt 21).

29 — Kohtuotsus, 18.6.1985, Lebon (316/85, EU:C:1987:302, punkt 21).

30 — Kohtuotsus, 18.6.1985, Lebon (316/85, EU:C:1987:302, punkt 22).

31 — Kohtuotsus, 20.6.2013, Giersch jt (C-20/12, EU:C:2013:411, punkt 39).

32 — Vt Luksemburgi valitsuse kirjalikud märkused (punkt 46).

33 — Vt Noémie Depesme'i ja Saïd Kerrou kirjalikud märkused (punkt 21) ning Adrien Kauffmanni kirjalikud märkused (punkt 90 jj).

VI. **Järeldus**

74. Eeltoodud kaalutlustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Cour administrative'i (Luksemburgi kõrgem halduskohus) esitatud eelotsuse küsimusele järgmiselt:

ELTL artiklit 45 ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta määruse (EL) nr 492/2011 töötajate liikumisvabaduse kohta liidu piires artikli 7 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et last, kellel ei ole õiguslikku sidet võõrtöötajaga, kuid kes on võõrtöötaja abikaasa (või registreeritud elukaaslase) järglane, tuleb käsitada kõnealuse töötaja lapsena. Seega on kõnealune laps määruse nr 492/2011 artikli 7 lõikes 2 nimetatud sotsiaalsete soodustuste kaudne saaja, tingimusel et töötaja peab teda ülal.

Lapse ülalpidamises osalemise tingimus nähtub faktilisest olukorrast, ilma et oleks vaja kindlaks määrata osalemise põhjuseid või välja arvutada selle täpset suurust.